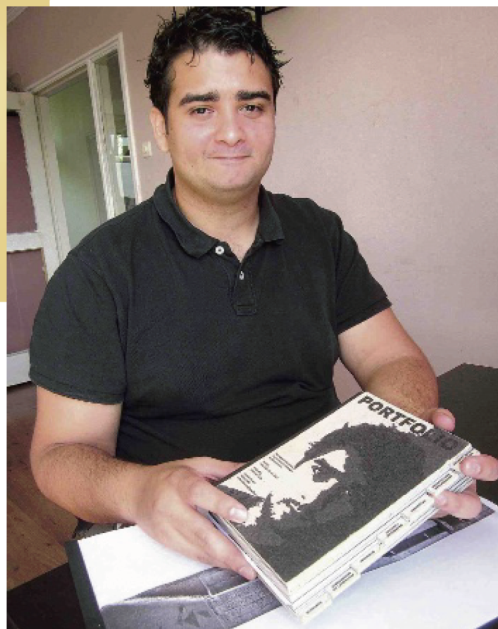
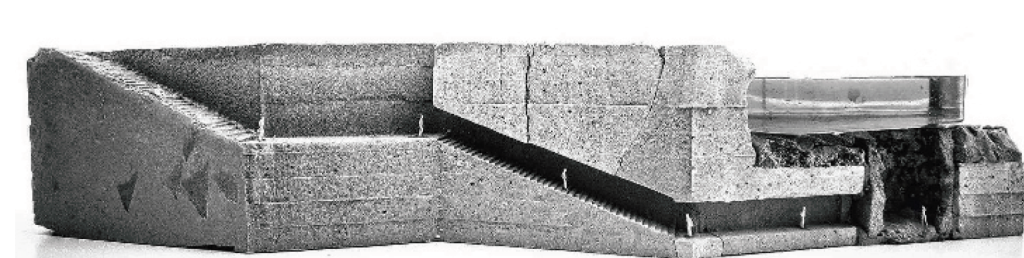
ÑAPA

‘Voor mij gaat het om de impact die gebouwen op mensen hebben’

Een nieuw type architectuur op Aruba, waarbij zintuiglijke waarnemingen centraal staan, is wat Antoine Bowers nastreeft. Bowers – reeds afgestudeerd als bouwkundig ingenieur – bereidt zich momenteel voor op de afstudeerfase van de studie architectuur. “Voor mij gaat het om de impact die gebouwen op mensen hebben. Op de steeds drukker wordende eilanden zie ik architectuur als therapeutisch middel om mensen geestelijk en spiritueel te helpen om bij zichzelf te komen.” Hij richt zich daarbij vooral op de emotie en atmosfeer in een gebouw en realiseert dat met behulp van ruwe lokale materialen.

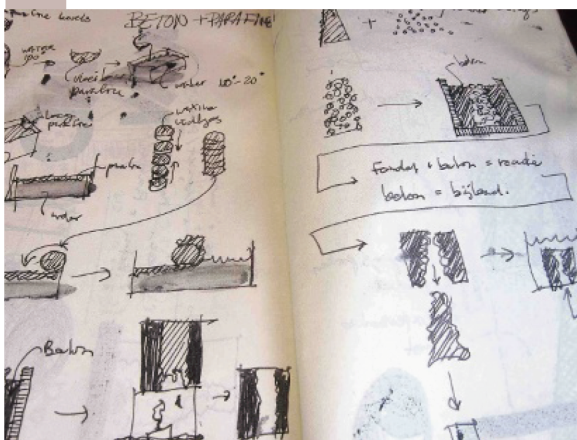

Tekst en foto’s: **Mineke de Vries**

Veel hedendaagse architectuur heeft geen ziel of karakter meer, aldus de Arubaanse Bowers. “Tegenwoordig zie je op Aruba veel moderne gebouwen verschijnen waar ik soms mijn vraagtekens bij heb. Het lijkt erop dat er inspiratie is opgedaan ergens in het buitenland en dat het dan met de principes van daar op Aruba wordt gerealiseerd. Ze zijn namelijk op geen enkele wijze in overeenstemming met de locatie en cultuur noch met de natuurlijke elementen. Al die raampartijen, al dat glas, dat is zo tegenstrijdig. Je krijgt onnodige energiekosten en je maakt bovendien geen gebruik van natuurlijke koelingstechnieken. Kijk naar onze oude kunukuhuisjes, onze oudste vorm van eilandarchitectuur. Het mengsel van klei, steen en stro zorgt er overdag voor dat de huisjes lekker fris zijn en ‘s avonds zijn ze enigszins verwarmd.” Als uitzondering noemt hij overigens het Hyatt, waar gebruik wordt gemaakt van natuurlijke stromen, in de lobby is het daar altijd fris. Zijn eigen denkwijze over hoe je zou moeten bouwen op zijn geboorte-eiland betekent voor Bowers niet alleen terug naar een aanpassing aan de omgeving, maar hij wil ook emotie oproepen in zijn projecten. “Ik ben ervan overtuigd dat je met architectuur de geestelijke gezondheid van mensen positief kunt beïnvloeden. En gebouwen als deze mis je op Aruba.”

Passie voor ontwerpen

Antoine Bowers stamt uit een horecafamilie op Aruba. “Als ik zeg dat het gaat om het restaurant Papiamento, weet het hele eiland wie ik ben”, zegt hij lachend. Naast Papiamento zijn er nog meer restaurants door zijn opa opgezet en door de familie gecontinueerd. “Ik heb er natuurlijk vroeger gewerkt, in de keuken en achter de bar, maar wist al snel dat ik niet verder wilde in het restaurantwezen!” Op school bleek Bowers erg goed te zijn in de technische vakken, waardoor een horecaopleiding niet voor de hand lag. “Ik wist nooit zo goed wat ik wilde maar omdat mijn beste vriend en mijn vriendin Masja altijd precies wisten wat ze voor ogen hadden, ben ik me daar ook maar eens goed in gaan verdiepen. Al snel kwamen de drie gebieden bouwkunde, architectuur en kunst bovendrijven. Ik vond meetkunde altijd leuk en ik realiseerde me dat ik vroeger al aan het perspectief tekenen was. En vanaf de peuterschool was ik erg enthousiast bezig met handvaardigheid. Mijn winnende kunstwerk voor de Dia di Bandera en de krokodil van eierdozen bleken nog maar het begin te zijn!” Hij groeide op in Noord. Na de scheiding van zijn ouders verhuisde zijn vader naar St. Maarten, waardoor Bowers hem pas op zijn 21e goed leerde kennen toen hij daar zelf heen ging. Na de havo op het Colegio Arubano ging hij in 2008 naar Nederland om in Enschede hbo Bouwkunde te doen. “Enschede had toen de beste ratings en ik vond net vanuit Aruba die kant van Nederland beter dan bijvoorbeeld de Randstad, aangezien ik snel word afgeleid.” De opleiding viel wat tegen omdat het voor 90 procent ging om bouwfysica, uitvoering en constructie en hoewel hij daar eigenlijk niet voor ging, zag hij het als goede basis voor zijn latere architectuurstudie. Na de hbo twijfelde hij tussen de TU Delft en de Kunstacademie in Arnhem. Omdat hij bij die laatste al een minor had gedaan en zich er meer thuis voelde, werd het de kunstacademie ArtEZ, waar hij architectuur ging studeren. “Ik vind het mooi om dingen te ontwerpen en te maken met bestaande materialen. Ik zie dat gek genoeg ook in koken terug, ik ben me heel erg gaan toeleggen op koken toen ik in Nederland kwam. Daarin zie je het ontwerpen ook terug.” Het komende jaar gaat hij zijn afstudeerproject voorbereiden om in 2017 te starten met afstuderen.

Rouwen in de zee

Tijdens een opdracht voor zijn studie architectuur ontwierp Bowers een kapel voor Aruba, de Blue Chapel. Het is een doordacht spiritueel concept, een gebouw aan en onder water dat dient als gedenkplaats voor hen die de verdrinkingsdood vonden. “Het was een vrije opdracht om een gebouw te maken waarbij daglicht een centrale rol speelde. Ik ging spelen met allemaal vormen van licht, veel licht, weinig licht en ik merkte al snel dat ook het element water voor mij als Arubaan van groot belang was. Ik heb een goede band met water, ik heb vroeger veel gezwommen.” Zo ontstond het idee om iets te maken waar licht met een beweging in voortkwam, licht in water dus. “Het water moest zich boven je bevinden, dat was het mooiste licht zoals ik het wilde vangen. Na vele ruwe schetsen kwam ik uit op een kapel, die zich onder water bevond. Een uitstekende manier om de zintuiglijke ervaring hier te ervaren, te voelen en beleven, want die emotie erin, dat is voor mij essentieel.” De kapel zou worden gebouwd in het puntige ruige kalksteen, een steen die hiervoor zo geschikt is omdat het door de erosie in verschillende stadia van vorm verandert, symbolisch voor de verschillende fasen van rouw. “Ik ging aan de slag om die na te bootsen en experimenteerde met beton en paraffine en beton en fondant tot ik de juiste textuur had gevonden om mijn model mee te maken.” Ook de locatie op Aruba werd exact aangegeven: op de doorgaande toeristische weg tussen de stranden van de grote hotels en Westpunt, een route waar veel mensen komen. Het idee is dat het een toegankelijke plek moet zijn, waar iedereen gemakkelijk kan komen. “Natuurlijk kan het ook ergens anders, op Curaçao bijvoorbeeld, als de essentiële ingrediënten maar aanwezig zijn: kalksteen en – vanwege de lichtinval – de blauwe Caribische Zee.”
Het idee van een kapel kwam voort uit het gevoel om mensen een plek te geven om diegenen te herdenken die zijn verdronken in de Caribische zeeën. “Je hoort dat helaas vaak op een eiland. Zelf heb ik een vriend van de lagere school zo verloren en ook de vader van mijn vader is verdronken. Ik kan me goed inleven in mensen die iemand hebben verloren door verdrinking en kan me dan ook voorstellen dat je behoefte hebt aan een plek om te rouwen. Ik zie het tegelijkertijd als een soort opdracht omdat ik vind dat er op de eilanden zo respectloos met de doden wordt omgegaan. Overal verschijnen die filmpjes en foto’s, ik vind dat echt respectloos.”

Bewegend licht

Lopend door de Blue Chapel onderga je in de verschillende ruimtes die leiden naar de onderwater kapel de vijf stadia van rouwverwerking. Door trappen af te dalen kom je in steeds diepere ruimtes. Er zit een draaiing in de paden, zodat je al lopend niet kunt zien in welke ruimte je daarna terechtkomt. “Dit heeft tot doel dat je je focust op waar je bent en niet kijkt naar wat geweest is of wat komen gaat.” Zowel de heen- als de terugweg heeft een belangrijke functie, waarbij elke ruimte een ander proces van het rouwen weergeeft. Op de heenweg ga je steeds dieper, waardoor je ervaart dat je er doorheen moet. Na de zonsondergang die je in eerste instantie nog ziet, kom je in steeds diepere ruimtes. Hoe dieper je gaat hoe donkerder het wordt.
Terug doorloop je de stadia in de volgorde van de fases van rouwverwerking die uiteraard alle varianten kent: ontkenning, woede, strijd, depressie, acceptatie. De kapel zelf geeft je dezelfde blik als wat de overledene zag voor hij de dood vond: het water boven je is het laatste bewegende licht dat hij of zij zag. In de kapel wordt een kunstmatige koepel gebouwd waardoorheen het licht valt en waardoor je dus naar boven kunt kijken naar het water, het licht. De kapel zal op ongeveer 8 meter diepte liggen. “Het is bouwkundig gezien een enorm ingewikkeld project, de moeilijkheidsgraad is hoog, omdat je tegen allerlei onverwachte zaken zult aanlopen. Tijdens de bouw kan er veel verkeerd gaan en daarbij moet je je bewust zijn van het milieu, de natuur moet in elk geval beschermd worden. Er zal veel onderzoek gepleegd moeten worden voor het werkelijk uitgevoerd kan worden, een uitgebreid civiel-technisch verhaal dus.” Ondanks dat het project wellicht nooit uitgevoerd zal of kan worden en het daarmee een artificieel product blijft, kan het ontwerp volgens Bowers impact hebben op de architectuur van Aruba. “Er zijn zoveel ontwerpen gemaakt die nooit zijn uitgevoerd, maar die van enorm belang voor de architectuur zijn geweest. In ons vak kunnen niet-gerealiseerde projecten net zo interessant zijn als gerealiseerde projecten.”

Emocion

Het Blue Chapel-project vormt de basis voor zijn afstudeerproject, waarin hij hoopt helemaal los te gaan. De opzet ligt er al. Ook hier heeft hij gekozen voor een locatie op Aruba, ditmaal juist een geïsoleerde plaats, ver van Oranjestad en San Nicolas, maar wel weer vlak aan zee bij de waterfabriek. Vroeger zou hier goud gesmolten zijn en Bowers neemt de overblijfselen van deze goudsmelter op in het ontwerp. Juist door het hergebruik van de structuur van de goudmijn krijgt deze een nieuwe kans om te schitteren. Sociaal gezien krijgt het project de functie van een persoonlijke ervaring in het beleven van rust en ruimte, zoals je ook in een klooster kunt hebben. Hij noemde het ‘emocion’: emotie in Papiaments. Inspiratie deed hij onder andere op bij de Bruder Klaus Kapelle in Duitsland, een privaat gebouwde kapel, die dienst doet als stiltecentrum voor iedereen die de rust zoekt. Komend jaar zal hij hiervoor veel veldwerk gaan doen op Aruba. “Ik ga ruwe lokale materialen onderzoeken en beschikbare bouwmaterialen. Door die materialen op een andere manier te gaan gebruiken of te experimenteren met lokale materialen hoop ik nieuwe texturen en structuren te ontdekken die ik kan gebruiken.”
Graag zou Bowers in de toekomst een eigen bureau opstarten en hopelijk ook projecten op de Caribische eilanden doen. Momenteel werkt hij als ontwerper al mee met een aantal projecten op Aruba. “Ik pleit daarbij voor een eigen Arubaanse architectuur, die rekening houdt met de geografische locatie, met de natuur en die natuurlijk ook het culturele aspect niet vergeet. Daarbij sta ik voor een architectuur die gericht is op duurzaamheid. Dit laatste door gebruik te maken van natuurlijke bronnen, waarmee ik overigens niet bedoel ergens een zonnepaneeltje op te zetten.”

Naast zijn hier beschreven projecten, heeft Bowers vele boeken vol met schetsen, ontwerpen en maquettes, vrijwel alles in zwart-wit, de kleuren waarmee hij het liefst werkt. Vooral de laatste jaren legt hij zich toe op projecten met water. “Bij mijn ontwerpen komt alles bij elkaar aan zintuiglijke waarnemingen: emoties, angsten, maar vooral is er de rol van water in combinatie met architectuur.” Je kunt de emotie die hij wil oproepen vergelijken met de soort transcendente onderwater stilte als je aan het duiken bent, de focus door je ademhaling helemaal op jezelf gericht. Water dus als inspiratiebron voor rust, die je confronteert met dingen, die je helpt je zelfbewust te maken. In alles gaat het bij deze architect in wording om beleving en emotie. Achter al zijn ontwerpen zit naast veel techniek een hele wereld van gedachten en niet minder van emoties.

